

DOI 10.31651/2524-2660-2019-4-76-82
ORCID 0000-0001-8874-4319

БОНДАР Вікторія Григорівна,

викладачка кафедри дошкільної освіти,
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
e-mail: bondarvikusy2017@gmail.com

УДК 373.3:371.3:379.821(045)

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ В ПОЗАКЛАСНІЙ РОБОТІ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Презентовано ключові категорії для визначення проектної діяльності, з'ясовано мету, завдання, функції та принципи упровадження навчального проектування.

Розкрито специфіку структури й етапів імплементації проектної діяльності у процесі проведення позакласної роботи у початкових класах; подано різновиди та критерії оцінювання проектів.

З'ясовано роль проектної діяльності у забезпеченні особистісно-орієнтованого навчання та розвитку творчого потенціалу молодшого школяра.

Визначено дидактичні аспекти використання проектної технології в початковій школі.

Ключові слова: проект; метод проектів; проектна діяльність; позакласна робота; початкова школа.

Постановка проблеми. Сучасний освітній простір окреслює прозорі тенденції, що зосереджені на удосконаленні існуючих традиційних методів і методик роботи з учнями й розробці та пошуці нових, більш ефективних, результативних, альтернативних технологій роботи у загальноосвітньому навчальному закладі. Зміст процесу освіти змістив акцент на формування ключових компетентностей, набуття досвіду, учнівську самореалізацію з урахуванням індивідуальних здібностей і можливостей дитини. Значний вплив на вдосконалення сучасного навчального процесу в школі здійснює метод проектів, що вирішує низку означених завдань освітньої ланки. Участь у проєктах, уміння їх створювати і реалізовува-

ти – значуща життєва компетентність зростаючої особистості, підґрунтя якої формується й розвивається в умовах навчання в початковій школі. Оскільки саме початкова освіта ставить перед собою завдання гуманізації педагогічної взаємодії між вчителем та учнем, то такою взаємодією можна вважати проектну діяльність у процесі здійснення позакласної роботи, що покликана забезпечити умови творчого саморозвитку та самореалізації учнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Використання методу проектів у навчальній діяльності з дітьми започаткував Джон Дьюї на початку ХХ століття. У 20-тих роках цей метод набув поширення і в радянській школі, але вже в 30-тих роках школа цілком послуговувалась традиційними методами навчання, а метод проектів потрапив до категорії тих, що не дозволяють надати глибоких знань з предметів [1, с. 11]. Сьогодні, на етапі інтенсивного розвитку освіти, коли українська школа потребує оновлених характеристик освітніх систем, таких як варіативність, наступність, доцільність, поліфункціональність, стратегічна зорієнтованість, – метод проектів повернув статус педагогічно цінного.

Нині метод проектів вирішує низку актуальних педагогічних завдань, серед яких: реалізація учнями дослідницьких, практичних завдань, що дозволяє їм почувати себе повноцінними особистостями, долученими до справ суспільства; учні, беручи

участь у проектній діяльності, напрацюють навички взаємодії з соціальним оточенням (вчителями, батьками, адміністрацією, органами місцевого самоврядування, однолітками); сприяє розвитку творчого і критичного мислення, формує навички роботи з інформацією та її першоджерелами, створює умови для вирішення проблем практично зорієнтованих учнів, яким складно проявити свою особистість на уроках чи на заняттях у групі продовженого дня; метод проектів – це середовище, у якому учні сповнюються силою, впевненістю, а досягнення успіху в проектній діяльності може стати детермінантою для подальшого зростання у власній свідомості; досвід проектної діяльності може бути використаний учням не лише в процесі їх самоосвіти та самореалізації, а й у майбутньому житті [2, с. 4–8.].

До застосування проектної діяльності у освітньому процесі початкової школи у наукових працях звертаються як педагоги, так і психологи. Етапи становлення методу проектів у навчальній діяльності школярів вивчено С. Гончаренком, О. Савченко, Н. Котелянець та ін. Розробкою проектної технології займаються як вітчизняні вчені, зокрема, О. Коберник, Н. Крупська, В. Шульгін, так і зарубіжні – Е. Заір-Бек, В. Кіпатрік, Л. Левін та ін. Дослідниками не лише сформульовано провідні засади методу проектів, а й обґрунтовано ефективність його використання у школі.

Сучасні науковці К. Бабій, І. Литвиненко пропонують до використання проектну технологію під час нетрадиційних уроків у школі, тоді як П. Лернєнг спрямовує застосування методу проекту у напрямі активізації пізнавальної діяльності школярів. В. Вербицький обґрунтовує ідеї використання методу проектів у позашкільній роботі, а В. Ворона досліджує його переваги у позакласній роботі. Ідею дослідження проектної діяльності як перспективної складової освітнього процесу, що створює умови для креативного вдосконалення, саморозвитку та самореалізації в загальноосвітній школі, пропагують І. Журавська, І. Зозюк, І. Кохан та ін.

У науковій педагогічній літературі відображено наступні аспекти досліджуваної проблеми: підготовка студентів педагогічних спеціальностей до застосування методу проектів (О. Безпалько, В. Веселова, О. Коханко та ін.); використання методу проектів в управлінській діяльності (Л. Калініна, І. Колеснікова та ін.); проектна діяльність учителя (С. Конюшенко, А. Новіков та ін.). Здійснений теоретичний аналіз наукових джерел засвідчив, що поза увагою дослідників залишається такий об'єкт

проектування, як освітній простір школярів початкової ланки й проблема організації відповідної діяльності в рамках позакласної роботи, що й послугувало формулюванню теми і мети статті.

Метою статті є теоретичне обґрунтування ефективності застосування проектної діяльності у процесі проведення позакласної роботи у початкових класах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Метод проектів – нагальна вимога сучасного освітнього простору, бо заклад освіти у XXI столітті – це школа мислення, а проектна діяльність – технологія становлення особистості учня як активного учасника проектно-життєвого простору, що покликаний сприяти саморозвитку творчої, компетентної, гармонійної людини. Науковиця С. Сисоєва пропонує розуміти метод проектів як педагогічну технологію, що відбиває процес реалізації особистісно-орієнтованого підходу в освіті і забезпечує формування адаптивних і рефлексивних навичок особистості постіндустріального суспільства [3]. Згідно з визначенням О. Рибіна метод проектів – це педагогічна технологія, що більшою мірою орієнтована на здобуття (шляхом самоосвіти в тому числі) і використання нових знань [4, с. 46]. Актуальним в межах нашого наукового пошуку видається визначення Ю. Хотунцева і О. Козиної, які трактують проект як самостійну творчу роботу за завчасно сформованим планом, що зазнає уточнення і вдосконалення і в процесі виконання проекту [5]. «Український педагогічний словник» тлумачить метод проектів наступним чином «організація навчання, за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів» [6, с. 205]. Тож саме метод проектів постає у ролі пріоритетного засобу вирішення проблеми організації освітнього процесу початкової ланки загальноосвітньої школи, позаяк для нього властиві наступні риси:

- набуття знань дітьми будується на принципі диференціації навчання відповідно до індивідуальних особливостей дитини;
- діти, які залучені до створення освітнього продукту, проекту, вчать співпрацювати і зрощують здатність до взаєморозуміння, толерантності, безконфліктності, поваги і підтримки;
- освітній процес ґрунтується на засвоєнні учнем не лише власного досвіду, а й досвіду інших у процесі створення власного проекту;
- проектна діяльність активізує соціальну активність, створює умови для прояву творчості й креативності;

– проєктивну діяльність учнів можна використовувати у ході традиційної системи навчання, що дозволить подолати труднощі виховної роботи, позакласної роботи, організації учнівського дозвілля;

– проєктна діяльність – шлях до самовдосконалення і самореалізації дитини [7,8].

Ключовими принципами використання методу проєктів у позакласній роботі виступають наступні [9]:

– активність у доборі завдань та його виконанні;

– практичний характер проєкту, суспільно-корисна спрямованість;

– наявність інтересу й зацікавленості темою роботи учнів;

– синергія теорії і практики, знань і навичок;

– високий рівень імовірності реалізації проєкту;

– стимуляція самостійності й творчості;

– колективна діяльність.

Сучасна філософія шкільної освіти працює над вдосконаленням власної парадигми. Нині її положення спрямовують на «дитиноцентризм» і заперечують «предметоцентризм», що спричиняє потребу в розробці особистісно зорієнтованої системи. Таким чином, зміст освіти та весь освітній процес має бути підпорядкований і адаптований до кожної окремої дитини, а навчальні предмети – доповнювати інтереси дитини, активізуючи її пізнавальну діяльність. Основна мета проєктів у початковій ланці загальноосвітнього навчального закладу – сприяння творчим, дослідницьким здібностям дітей, а також реалізація особистісно орієнтованого навчання [10, с. 6]. Тож провідним надбанням технології проєкту є стимуляція інтересу учнів початкової ланки до певних проблем не лише в умовах навчальної, а й під час позакласної роботи, що передбачає оволодіння визначеним обсягом знань. Так, проєктна діяльність розв'язує поставлене завдання і демонструє дітям варіанти практичного застосування набутих знань.

Оскільки метод проєктів – це технологія виховання і навчання, за якої учні здобувають знання і оволодівають навичками у ході планування й виконання освітніх проєктів, він передбачає використання вчителем особистісно орієнтованого підходу до освітнього процесу під час позакласної роботи, що підтримується наступними дидактичними принципами:

– дитиноцентризм, де у центрі творчої діяльності розташований учень, який проявляє активність, а у випадку використання проєктного навчання – займається самореалізацією;

– кооперація, що полягає у розв'язанні проблемних завдань разом із взаємодією між учнями і вчителем [10] або ж учнів між собою у проєктних групах; тут доцільним буде залучення консультантів з різних сфер діяльності;

– опора на персональний суб'єктивний досвід учня, коли кожен школяр має можливість застосовувати власні набуті знання і досвід;

– індивідуальність – принцип урахування інтересів учнів до певного виду діяльності, інтенсивності роботи, рівня розвитку індивідуальних здібностей;

– вільний вибір, що передбачає самостійний підбір теми проєкту, визначення його мети, партнерів, джерел і способів одержання інформації, методів досягнення мети та форми подання результатів діяльності;

– зв'язок діяльності і реального життя – принцип поєднання теоретичних знань та актів дій; проєктна діяльність певною мірою спроможна поліпшити сприйняття навколишнього світу; проєкт передбачає результат [12, с. 7].

Дидактика пропонує різні підходи до класифікації проєктів, зокрема, О. Пехота пропонує наступні види: дослідницькі, ігрові, інформаційні, практико-орієнтовані, творчі [13]. На думку дослідника Є. Полат, предметно-змістова область проєктної діяльності може бути в рамках однієї сфери (монопроєкт), або ж інтегрувати декілька (міжпредметний проєкт); за характером координації проєкт є безпосереднім, тобто, жорстким/гнучким, прихованим/явним або ж імітуючим учасників проєкту; за характером контактів – серед учнів одного класу, школи, міста, району тощо. І. Гусь та І. Калмикова розрізняють проєкти за метою і характером самої діяльності, тож пропонують наступні види: інформаційні, ознайомлювальні, пригодницькі, наукові, мистецькі, конструкційні [14].

А. Бодько подає у науковій праці наступну класифікацію навчальних проєктів:

– за характером діяльності: дослідницький, творчий, художній, інформаційний, практико-орієнтований;

– за змістом: монопредметний, міжпредметний, надпредметний;

– за тривалістю: короткочасний, середньотривалий, довготривалий;

– за метою: підсумковий, поточний;

– за кількістю учасників: індивідуальні, парні, групові [15, с. 3].

З-поміж переваг методу проєктів, узагальнюючи ознаки їхньої приналежності до певної класифікації, на увагу заслуговують наступні: максимальний розвиток і самореалізація учня; зміна ролі вчителя; зміна

ролі учня; формування колективізму; дотримання міжпредметних зв'язків; посилення мотивації до навчання; урізноманітнення засобів навчання [16, с. 10].

Оскільки метою проектної технології є створення освітнього середовища, в якому учні самостійно й охоче здобувають знання з різних джерел, вчать використовувати їх для розв'язання пізнавальних і практичних завдань, удосконалюють комунікативні вміння, працюючи в різних творчих колективах, розвивають дослідницькі вміння та аналітичне мислення, найсприятливішими умовами для її застосування вважаємо позакласну роботу на підставі тотожності цілей і ключових завдань організації учнівської активності. Виконання проекту передбачає зворотній зв'язок з реальним життям, незвичність форми і самостійність виготовлення, створення продуктів діяльності, що за своєю суттю можуть різнитись формами, залежно від предмету вивчення.

Педагоги виділяють наступні етапи планування, змісту та ходу навчальних проектів у початковій ланці загальноосвітнього навчального закладу [17, с. 83]:

I етап. Організація проекту

1. Визначення вчителем виду проекту.
2. Вибір учителем теми проекту.
3. Формулювання основної проблеми та дидактичної мети.

II етап. Планування проекту

1. Ознайомлення учнів із загальною темою і провідною проблемою.
2. Вибір учнями теми індивідуальних (групових проектів).
3. Обдумування шляхів вирішення проблеми.
4. Формування груп для проведення дослідження.
5. Визначення форми презентації результатів.
6. Визначення критеріїв оцінювання проектної діяльності учасників.

III етап. Реалізація проекту

1. Складання учнями плану роботи над проектом.
2. Визначення джерел інформації, способів її збору та аналізу.
3. Розподіл обов'язків щодо пошукової діяльності між учасниками проекту.
4. Самостійна пошукова робота учнів.
5. Аналіз та обробка інформації.
6. Виготовлення освітнього продукту.

IV етап. Підсумок проекту

1. Оформлення результатів дослідження.
2. Підготовка до презентації.
3. Захист проектів.
4. Оцінювання проектної діяльності за визначеними критеріями.
5. Аналіз успіхів і невдач. Висновки.

Реалізація проектної діяльності на основі означеного плану дозволяє формувати й розвивати специфічні навички у молодших школярів, а саме:

- виокремлення проблемного поля та виділення конкретних проблем;
- формулювання провідної мети і задачі, що слідує за цією проблемою;
- цілепокладання та планування;
- самоаналізу та навичок рефлексії для аналізу рівня власної успішності та результативності вирішення завдань проекту;
- презентації власної діяльності та її результатів;
- підготовки матеріалів для унаочнення виконаної діяльності;
- пошуку інформації, її критичного аналізу, засвоєння необхідного матеріалу інформаційного поля;
- практичного застосування знань, умінь, навичок у нетипових, непередбачуваних ситуаціях;
- вибору та використання відповідної до ситуації технології створення продукту-проекту;
- проведення дослідження, послуговуючись методами наукового пізнання (аналіз, синтез, узагальнення, класифікація, висунення гіпотези) [5].

До чинників ефективної імплементації проектної діяльності у позакласну роботу початкової школи відносяться наступні [18]:

- відповідно облаштоване педагогом середовище для самостійної творчої активності дітей;
- створені умови, в яких дитина здобуває нові знання, вирішує актуальні проблеми, опановує способи діяльності;
- співпраця та співтворчість об'єктів і суб'єктів освітнього процесу;
- організаційно-педагогічні та психологічні умови, що є підґрунтям для співпраці між учнем і вчителем;
- використання проблемних запитань, для стимуляції дитини до пошуку відповіді, рішення, відповідних життєвому досвіду і рівню її розвитку;
- побудова освітнього процесу на логіці і послідовності діяльності дитини, яка визначає її мотивацію до навчання і сприяє виходу на власний рівень;
- кожен із учасників проекту має отримувати почуття впевненості в собі і задоволеності спільною працею та спілкуванням з учасниками проектного завдання;
- відсутність умов суперництва і змагання задля збереження рівня пізнавальної активності, саморозвитку, досягнення змістової мети проектної діяльності;

– урахування в організації проектної діяльності індивідуальних, вікових особливостей дітей, їх мислення, чуттєвої сфери і сприйняття.

При підготовці до проекту доцільно залучати учнів початкової школи до екскурсій, прогулянок, спостереження за навколишнім середовищем. Учні можуть самостійно провести опитування або взяти інтерв'ю у людей (наприклад, представників різних професій). Важливо для учнів початкової школи обирати теми проектних робіт, які пов'язані зі змістом навчальних предметів і тематикою позакласної роботи. Проблема навчального проекту, яка стимулює мотивацію включення школярів у самостійну роботу, має належати до сфери пізнавальних інтересів учнів і знаходитися в зоні їх найближчого розвитку. Крім того, педагогу важливо ставити разом з учнями навчальні цілі для оволодіння прийомами проектування як загально-навчальними вміннями. Доречними будуть запитання наступного характеру: «Які знання можна використати для виконання цього проекту?», «Чи володієте ви цими знаннями належною мірою?».

Конкретизувавши вимоги до проектної роботи молодших школярів у початкових класах, виділяємо наступні:

1. Контроль за виконанням проектних завдань має бути більш ретельним, кількість консультацій і спостережень за веденням проектної документації – відповідно, адже брак теоретичних і практичних знань і вмінь може позначитись на роботі молодших школярів.

2. Проекти для учнів початкової школи здебільшого короткотривалі, проте обдаровані учні, які випереджають розвиток однолітків, можуть брати участь у довготривалих проектах.

3. У роботі з класом доцільно обирати рольові, інформаційні або ж творчі проекти до виконання – ці різновиди діяльності є більш цікавими для дітей у початковій ланці.

4. У пошукову діяльність доцільно залучати дітей, що володіють підвищеним рівнем навчальної мотивації, оскільки їхній зразок і результати досліджень можуть підвищити рівень активності решти учасників проектної групи.

5. Розпочинати проектну діяльність у початкових класах варто з групового різновиду. Це дає можливість диференціювати завдання проекту, а після завершення завдання кожен учасник почуватиметься долученим і спроможним виконати його самостійно. Для учителя – це нагода з'ясувати можливість кожного учня для пропозицій індивідуальних проектів у май-

бутньому та виділити лідерів, які зможуть очолювати наступні проектні групи.

6. Особливої уваги заслуговують презентації результатів проектної діяльності. Корисним є запрошення батьків, учнів інших класів, що стимулює і мотивує до подальшої роботи.

7. Учитель має самостійно підвести учнів до вибору теми проекту на початку проектування.

Педагогам варто ретельно ставитися до оцінювання виконаних проектів. Вважаємо, що оцінка має активізувати молодших школярів до подальшої самостійної, позакласної роботи. Школярів, які досягли значних результатів у виконанні проекту, доцільно заохотити грамотами або корисними для навчання подарунками. Особливо має бути нагороджений кожен учень, який брав участь у реалізації проекту, але не варто перетворювати презентацію результатів у змагання проектів із присудженням місць. Для оцінювання проекту учитель може самостійно дібрати параметри, серед яких вирізняємо наступні:

1. Актуальність розробленої проблеми, рівень її значущості.

2. Коректність і відповідність обраних методів дослідження і обробки даних тематиці проекту.

3. Активність учасників, рівень їх включеності в проектну діяльність.

4. Характер прийнятих колективом рішень, їх обґрунтованість.

5. Стиль спілкування і співпраці у ході виконання завдань.

6. Використання допоміжних знань зі суміжних предметів.

7. Уміння і навички аргументувати отримані результати.

8. Стиль оформлення і презентації здобутих результатів.

9. Уміння відповідати на уточнюючі питання.

10. Лаконічність, логічність викладу і аргументованість висновків.

Оцінюватись може власне представлення проекту. Його презентація перед широкою аудиторією (учнівським колективом, громадськістю) – є обов'язковим складником проектної діяльності, що може мотивувати учнів до подальших досліджень. Позакласна робота, у цьому контексті, дозволяє навчити дітей будувати виступи, активізувати і підтримувати увагу слухачів протягом представлення результатів, сприяє підвищенню рівня оригінальності й креативності.

Важливо зазначити, що головною умовою ефективно організації позакласної роботи з використанням проектної діяльності є провідна роль учителя. Завдання

вчителя полягає в тому, щоб формувати в дітей стійкий інтерес до навчання, захоплення дослідницькою діяльністю. Щоб зацікавити молодших школярів тематикою позакласної роботи, учитель сам має досконало знати навчальний зміст і бути готовим надати відповідь запитання дітей. Навчальна функція позакласної роботи не має такого пріоритету, як у навчальній діяльності, тому у позакласній роботі проєктна діяльність є допоміжною, слугує для більш ефективної реалізації виховної і розвиваючої функцій і зводиться не до формування чіткої системи наукових знань, навчальних умінь чи навичок, а до формування певних навичок поведінки, колективної взаємодії, навичок спілкування тощо [19, с. 275]. Проте правильне поєднання позакласної і навчальної роботи забезпечує високу мобільність всієї системи освітньої діяльності. Позакласна робота, в поєднанні з проєктною діяльністю, може слугувати ефективним засобом диференціації навчання і виховання зі збереженням структури обов'язкового навчального плану. Проєктна діяльність, в свою чергу, здатна компенсувати недоліки позакласної роботи, які важко усунути в рамках навчальної діяльності через її велику насиченість обов'язковими заняттями.

Проте, існують певні вимоги до вчителя, який зважається реалізувати завдання позакласної роботи методом проєктів [20]:

- попри самостійність прийняття рішення вчителем працювати з проєктною технологією, всі члени трудового колективу несуть відповідальність за його роботу;

- учитель цілком відповідає за учасників проєкту, їхні успіхи і безпеку;

- учитель повинен довіряти учням, сприймати їх як рівноправних учасників спільної діяльності і демонструвати своє ставлення у поведінці;

- учитель повинен надавати дітям можливість працювати самостійно й незалежно, створюючи для цього відповідні умови;

- учитель весь час має змінювати свою роль у проєктній діяльності: від лектора до наставника і від перевіряючого до помічника;

- учитель будує мовлення з поглядів дальнотонівського підходу;

- учитель не повинен втручатись у роботу проєктної групи, за виключенням нагальної потреби або прохання самих учнів.

Практична робота над проєктами доводить, що діти активно залучаються до їх створення, вчать виражати власний досвід і здобувати новий, вчать працювати з інформацією і вмотивовано ставлять перед собою мету, завдання, проблему і пра-

гнуть до їх вирішення. Під час використання проєктного методу у позакласній роботі всі учасники освітнього процесу розв'язують низку різнорівневих дидактичних, вихованих і розвивальних завдань, що сприяє розвитку і вдосконаленню пізнавальних навичок учнів, формуванню їх вміння самостійно конструювати поведінкові акти відповідно до знань, набутих в інформаційному просторі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Позакласна робота, безперечно, відіграє важливу роль в освітньому процесі, сприяючи розширенню знань, набутих на уроках, їх конкретизації й уточненню, формуючи вміння і навички практичного характеру, викликаючи зацікавленість новим матеріалом, розвиваючи самостійне і критичне мислення молодших школярів. У забезпеченні особистісно-орієнтованого підходу до навчання та розвитку особистісного потенціалу і внутрішніх ресурсів молодшого школяра відіграє важливу роль проєктна діяльність під час проведення позакласної роботи. Адже проєктна діяльність у початковій школі має значний вплив на розвиток рівня комунікативності, самостійності, творчості мислення, сприяє підвищенню особистісної самоповаги і впевненості у кожного учасника проєкту, забезпечує механізм розвитку критичного мислення дитини, вміння шукати шляхи вирішення поставленої проблеми.

Список бібліографічних посилань

1. Метод проєктів (Антологія педагогічної думки). Початкова освіта. 2008. №4 (Вкладка).
2. Педагогічне проєктування. Авт.-упорядник А. Цимбалару. Київ : Шкільний світ, 2009. 128 с.
3. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості. Київ : Міленіум, 2006. 344 с.
4. Рибіна О. Проєктна діяльність. *Найкращі сторінки педагогічної преси*. 2004. №1. С. 46–49.
5. Хотунцев Ю. А. Проєкти в школьному курсі «Технологія». *Школа и производство*. 1994. №4. 96 с.
6. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ, 1997. 375 с.
7. Башинська Т. Проєктувальна діяльність – основа взаємодії вчителя та учнів. *Початкова школа*. 2003. №7. С. 59–62.
8. Додусенко Н.О., Нетужилова І.В. Проєктна діяльність. Харків : Основа, 2010. 224 с.
9. Українська педагогіка. Освітній портал. Метод проєктів. URL: <http://ukrped.com/skarbnichka/396.html>.
10. Георгиева С. Полисубъектного взаимодействие между преподавателя и студента в обучении по методика – пять от предпочитаного към осуществленото и осуществимото. *Взаимодействие на преподавателя и студента в условията на университетското образование: традиции и иновации. Вторая книга. Сборник с научни доклади*. Габрово: ЕКС-ПРЕС, 2018. С. 350–355.
11. Білик В. Проєктна діяльність – основа розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Початкова школа*. 2013. №5. С. 6–8.
12. Войний О. Зміст проєктної діяльності учнів. *Трудова підготовка в закладах освіти*. 2007. №4. С. 7–9.

13. Освітні технології. За ред. О. М. Пехота. Москва: А.С.К., 2004. 256 с.
14. Гусь І.М., Каалмикова І.В. Метод проектів. *Управління школою*. 2005. №5. С. 8–11.
15. Бодько А. Метод проектів як засіб реалізації особистісно орієнтованого навчання. *Початкова школа*. 2013. №10. С. 1–4.
16. Волковська Т. Проектування як метод особистісно-орієнтованого навчання. *Початкова освіта. Методичний порадник*. 2006. №40 (376). С. 9–10.
17. Луців С.І., Фіаль Г.О. Організація проектної діяльності молодших школярів у процесі проведення позакласної роботи з літературного читання. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2016. №1(303). С. 81–86.
18. Уйсімбаєва М. Проектна діяльність: теоретичні аспекти. *Витоки педагогічної майстерності*. 2014. №13. С. 258–263.
19. Савченко О.Я. Методика читання у початкових класах: Посібник для вчителя. Київ :Освіта, 2007. 336 с.
20. Зозюк І. Творчі проекти: обґрунтування необхідності. *Українська мова та література*. 2005. №45. С. 6–7.
9. Ukrainian pedagogy. Educational portal. Method of projects (2018). Retrieved 10/11/2019, from <http://ukrped.com/skarbnichka/396.html>.
10. Georgieva, S. (2018). Multisubject interaction between teacher and student in teaching methodology – the path from preferred to accomplished and feasible. *Teacher-student interaction in university education: traditions and innovations. The second book. Proceedings of the scientific reports*. Gabrovo: EX-PRESS. 350–355 (in Bulg).
11. Bilyk, V. (2013). Project activity is the basis of development of creative abilities of younger students. *Elementary School*. 5, 6–8.
12. Voyni, O. (2007). Content of project activity of students. *Work training in educational institutions*. 4, 7–9.
13. Pyekhota, O. (2004). Educational Technology. Moscow : ASK (in Ukr.).
14. Gus, I., Kalmykova, I. (2005). Project method. *School management*. 5, 8–11.
15. Bodko, L. (2013). Method of projects as a means of realization of personally oriented learning. *Elementary school*. 10, 1–4.
16. Volkovskaya, T. (2006). Designing as a method of personally-oriented learning. *Primary education. Methodical adviser*. 40(376), 9–10.
17. Lutov, S.I., Fil, G.O. (2016). Organization of the project activity of junior schoolchildren in the process of conducting extracurricular work on literary reading. *Scientific Bulletin of Lesya Ukrainka East European National University*. 1(303), 81–86.
18. Uysimbayeva, M. (2014). Project activity: theoretical aspects. *Origins of pedagogical skill*. 13, 258–263.
19. Savchenko, O.Ya. (2007). *Methods of reading in elementary classes: A guide for the teacher*. Kiev : Education (in Ukr.).
20. Zozyuk, I. (2005). Creative projects: substantiation of necessity. *Ukrainian language and literature*. 45, 6–7.

References

1. Project method (Anthology of pedagogical thought) (2008). *Primary education*. 4, inset.
2. Tymbalaru, A. (2009). *Pedagogical design*. Kyiv : The school world (in Ukr.).
3. Sysoeva, S. (2006). *Fundamentals of pedagogical creativity*. Kyiv : Millennium (in Ukr.).
4. Rybina, O. (2004). Project activity. *The best pages of the educational press*, 1, 46–49.
5. Hotuntsev, Yu. (1994). Projects in the school course "Technology". *School and production*. 4, 96.
6. Goncharenko, S. (1997). Ukrainian Pedagogical Dictionary. Kyiv (in Ukr.).
7. Bashinskaya, T. (2003). Designing activity is the basis of teacher-student interaction. *Elementary School*. 7, 59–62.
8. Dodusenko, N. (2010). Design activity. Kharkiv : Basis (in Ukr.).

BONDAR Viktoria,

teacher at the Department of Preschool Education,
Bohdan Khmelnytsky National University at Cherkasy

PROJECT ACTIVITIES IN THE EXTRACURRICULAR WORK OF THE PRIMARY SCHOOL

Summary. Introduction. The value of the project method lies in the fact that it is an instrument that subordinates all pedagogical theories to the main factor of education – action; is a vital pedagogical technology that meets the specific needs of today; is an appeal to the true facts; a mean of forming students' ability to plan work, appreciate time, work, calculate strengths and resources.

The purpose of the article is to theoretically substantiate the effectiveness of project activity in the process of extracurricular work in primary classes.

Results. Due to the different approaches to the classification of projects in the scientific pedagogical literature, they are distinguished by a number of parameters: by the dominant project activity; by domain and content; by the nature of project coordination; by the nature of contacts in the project activity; by the number of project participants; by the duration of the project. But in actual practice, mixed project types are most commonly used. Project activity is a form of project method and participates in the formation of the student's personality during the educational process. There are many definitions of such activity, so each author considers it in the context of a set of necessary operations for the implementation of the educational project. Project activity carries out developmental, educational functions, has certain principles and influences the formation of special skills and acquirements in schoolchildren that help them

to become accustomed to the requirements of the modern world.

Conclusion. Project activity in primary school has its own specificity. The age and psychological characteristics of the children should be taken into account. Stages of project activity of primary school children should be carefully controlled by teachers, since there is still little theoretical and practical knowledge and skills of the younger children. In most cases, primary school projects should be short-lived. Project activity has a certain methodology, which is distinguished by all researchers: choice of problem, substantiation of practical significance of its solution; study of the purpose and phased tasks; determining the scope of work, means and methods of achieving the goal, the framework of integration with other subjects, the expected difficulties, timing, division of all work into stages, formulation of a hypothesis. Therefore, the use of project activities in the extracurricular work of the primary school allows individualizing the educational process, taking into account the interests of pupils and promote the development of their creative abilities and personal self-realization.

Keywords: project; method of projects; project activity; extracurricular work; primary school.

Одержано редакцією 12.11.2019
Прийнято до публікації 08.12.2019